

26. Simmons L. W. Attitudes toward ageing and the aged, primitive societies / Leo W. Simmons // J. Of Gerontology. – 1946. – V. 1. – P. 72-95.

РОБАК В. Є. Старость в древнем мире: образовательно-геронтологический контекст.

В статье рассмотрено роль и значение людей преклонного возраста в стародавнем мире. Показано, что практически во всех государственных образованиях того времени старость имела высокий общественный статус, а функции, которые возлагались на эту возрастную когорту, были почетными и ответственными. В сообществах, где отсутствовала государственная форма правления, положение людей старшего возраста было более вариативным и определялось разными факторами: обычаем, религиозной практикой, экономической ситуацией. Делается вывод о социально-педагогической ценности опыта уважительного отношения к старости для образовательно-геронтологической работы в современных условиях.

Ключевые слова: старость, люди преклонного возраста, стародавний мир, образовательная геронтология.

ROBAK V. E. Old Age in the Ancient World: Educational and Gerontological context.

The author considers the role and the importance of the elderly in the ancient world. The article shows that in almost all state entities of that time the old age had high social status, and functions relied on this age cohort were honourable and responsible. In the communities with no state government the position of the older people was more variant and determined by various factors: tradition, religious practice, economic situation. It is concluded about social and pedagogical value of the experience of respect for the old age for educational and gerontological work in modern conditions.

Keywords: old age, the elderly, ancient world, educational gerontology

Сиротюк Т. А.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКИХ УМІНЬ ТА НАВИЧОК

У статті розглянуто питання, що стосуються педагогічних аспектів формування у студентів виконавських умінь і навичок у процесі навчання в Інституті мистецтв. Розкрито основи розвитку у майбутніх спеціалістів специфічних способів виконання професійних дій у справі вокального навчання.

Ключові слова: вокально-виконавські вміння і навички, навчання студентів співу, педагогічний процес, педагогічні умови.

Завданням навчально-виховного процесу у вищому музичному навчальному закладі є формування особистості молодого фахівця, озброєного системою музичних знань, умінь і навичок професійної діяльності, який володіє основами виконавської і педагогічної майстерності [1].

У вокальній педагогіці навчання співу розглядається як процес опанування основними механізмами голосоутворення: акустичними

(дзвінкість, гучність, вібрато, обертоновий та формантний склад звука, імпеданс тощо); фізіологічними (дихання, артикуляція, рухливість голосу, нервово-м'язовий комплекс співацької моторики тощо); психолого-педагогічними (емоційність сприйняття і відтворення музичного образу в співі, усвідомлене керування голосоведенням, методи розвитку голосової функції дорослих і дітей). Разом вони утворюють структуру специфічних професійних механізмів голосоутворення. Як діяльнісна структура педагогічного процесу, кожен із цих механізмів ґрунтується на властивій йому сфері педагогічного впливу. Взаємодіючи, вони здатні забезпечити цілісну вокальну підготовку спеціаліста-вокаліста. Проте впровадження їх у реальне навчання, як показує практика й аналіз спеціальної літератури, потребує певного коригування, тобто співвідношення основних положень кожного із цих механізмів і специфіки загально педагогічної підготовки вчителя музики унаслідок комплектації змісту та дидактичних процесів реалізації.

У процесі вокально-методичної діяльності майбутній фахівець повною мірою розкриває свої професійні можливості. Прагнучи найліпшим чином показати себе, він спирається на різні засоби самореалізації у професійних діях щодо вокального навчання учнів. При цьому він реалізує свої здібності, використовуючи ефект компенсації одного прийому іншим. Так, методика вокального навчання зумовлена двома напрямками професійного самовизначення педагога в навчальному процесі: виконавського показу як творів вокальної музики, так і прийомів співацького голосоутворення або пріоритету вербального стилю навчання, а саме поясненню вокальних закономірностей.

Розвинена професійна самосвідомість допомагає студенту вирішити – що для нього ближче і завдяки чому він може бути більш переконливим. Безумовно, у справі вокального навчання роз'єднувати прийоми показу і пояснення недоцільно, однак існують випадки, коли недостатній рівень ілюстрації, який завжди веде до наслідування, призводить до негативних результатів, і, навпаки, грамотне, доступне пояснення природи та принципів голосоутворення збуджує уяву, змушує учнів замислитись і зрозуміти сутність співацького процесу.

Оволодіння студентами вокально-методичними знаннями і вміннями, а також набуття ними певного практичного досвіду вокального навчання учнів впливають на розвиток їх методичного мислення. Особливостями виявлення методичного мислення викладача на вокальних заняттях виступає його здатність бачити і розв'язувати проблеми співацького розвитку учнів. Перед вокальною педагогікою, як і перед музичною педагогікою взагалі, стоїть не тільки проблема розвитку музичних здібностей дітей, а й, передусім, найповнішого розкриття їх особистості. Враховуючи це, майбутній спеціаліст

обирає шляхи формування всебічно розвинутої особистості своїх учнів завдяки залученню їх до співацької діяльності, використовуючи певні методи вокального навчання.

Цінність упровадження вокальної методики визначається якістю процесу навчання, особливо якістю його результату. Висока ефективність методів, прийомів і способів у процесі вокального навчання досягається за умови, якщо вони логічно відібрані, доцільно сполучені і вдало використані в діяльності педагога-вокаліста. Це впливає на результативність навчальної роботи, викликає захоплення професійними діями викладача та достатньо його характеризує. Таким чином, розвиток методичного мислення студентів є другим стилеутворюючим фактором вироблення у них індивідуального стилю майбутньої вокально-методичної діяльності.

Визначені стилеутворюючі фактори є основою розвитку у майбутніх спеціалістів специфічних способів виконання професійних дій у справі вокального навчання. Орієнтуючи студентів у процесі професійної підготовки на вироблення індивідуального стилю вокально-методичної діяльності, ми впливаємо на зміну їх особистості, що виявляється у зовнішньому вигляді (мові, манерах поведінки тощо); у когнітивній сфері (у рівні інформованості в галузі вокальної педагогіки, у ступені усвідомленості значущості співацького розвитку учнів різного віку); у рефлексивній сфері (у розумінні своїх реальних можливостей – закріплення сильних сторін і усунення слабких, бачення перспективи власного професійного зростання); у практичній сфері (визначенні і застосуванні необхідних і педагогічно доцільних методів, прийомів і способів вокального розвитку учнів); у комунікативній сфері (характері спілкування з учнями); в емоційній сфері (у здатності керувати власними почуттями і емоціями, а також підтримувати творчий настрій своїх учнів).

Як бачимо, стиль діяльності – це система особливого роду, яка є результатом узагальнення всіх “часткових” рівнів професійної підготовки. Тому ми розглядаємо індивідуальний стиль вокально-методичної діяльності студентів музично-педагогічних та мистецьких факультетів як систему професійних дій, за допомогою якої майбутній фахівець має змогу реалізувати себе в процесі вокального навчання – розкрити свої здібності, знання і вміння, наміри і прагнення, здатність утримувати увагу учнів, знайти вірний тон у спілкуванні з ними, керуючи власні почуття і емоції.

Як показує життя, педагогами співу найчастіше стають або співаки, які знаходяться на схилі своєї виконавської діяльності або вже закінчили її, або випускники музичних ВНЗ, для яких виконавська діяльність не була в житті ведучою. Виконавці після тривалої роботи на сцені або концертній естраді, як правило, майже забувають ті прийоми і методи, якими їх навчали співу в музичному ВНЗ. Вони починають освоювати професію педагога на основі

свого особистого співочого досвіду. Адже педагогіка – це професія абсолютно відмінна від професії співака-артиста. Оскільки у викладанні співу необхідна передача досвіду, то природно, що співаки-професіонали, в першу чергу, повинні займатися викладанням. Але якщо вони хочуть стати педагогами-професіоналами, то повинні вивчити цю нову професію, пізнати її особливості, закони і тонкощі. Багато дуже хороших співаків-професіоналів, переходячи до педагогіки, дуже сміливо беруться за нову справу. Існує помилкова думка, ніби достатньо самому пробути якийсь час на сцені, щоб стати хорошим викладачем співу. Співати самому і вчити інших – дві різні речі. Бути відомим співаком, артистом не означає вміти викладати. Історія і сучасна практика давно встановили, що далеко не всі співаки можуть успішно займатися педагогічною діяльністю. І ніякий авторитет співака, великого майстра сцени не врятує його як педагога, якщо він не справляється із завданнями, що ставляться перед ним у справі навчання учня. Навчання співу вимагає спеціальних здібностей, спеціальних знань, особливої підготовки і, як у всякій діяльності, – особливої любові до професії.

Тим часом система вузівської освіти дозволяє випускникам оволодіти основами вокальної педагогіки. У навчальному плані присутні такі дисципліни, як: будова голосового апарату і гігієна голосу, педагогіка, психологія, основи вокальної методики, історія вокального виконання і вокальної педагогіки, педагогічна практика.

Щоб отримати об'єктивні дані, як здійснюється в стінах ВНЗ система підготовки педагога-вокаліста, ми повинні ознайомитися зі змістом кожної з перерахованих дисциплін, методикою їх викладання, а також з'ясувати, наскільки цікаві вони для студентів.

В основному студентів цікавлять такі дисципліни, як: сольний і концертно-камерний спів, основи акторської майстерності, танець. Більшість предметів психолого-педагогічного плану вони відносять у розряд малоцікавих або зовсім нецікавих. До того ж не в усіх ВНЗ дисципліни, покликані формувати педагогічне мислення, ведуться на належному теоретичному рівні і в достатньому зв'язку з практичною роботою по вихованню співака і розвитку його голосу. Тому вони мало привертають студентів і слабо засвоюються ними. В результаті студенти-вокалісти погано відвідують лекції, недостатньо цікавляться вокально-методичною літературою. Отримані ж знання майже не застосовують при роботі з учнем на педагогічній практиці.

Узагальнення отриманих відомостей показало, що педагоги спеціальних класів по-різному дивляться на проблему підготовки студента до майбутньої педагогічної діяльності. Більшість (75%) вважають основним завданням підготовку студента до творчої діяльності, виховання співака-професіонала.

У методиці занять таких педагогів спрямованість на педагогічні проблеми майже повністю відсутня. Деякі з них вважають, що саме навчання в класі за фахом мимоволі, підсвідомо готує студента до майбутньої викладацької роботи і це досить. Ряд педагогів прямо заявляє, що у них не вистачає часу, щоб залучати студентів до педагогіки, і що підготовка майбутнього молодого педагога повинна проходити тільки в спеціальних умовах, а саме на педагогічній практиці.

Поставивши яке-небудь педагогічне завдання на уроці, вони послідовно добивалися його рішення: достатньо чітко пояснювали вокальні завдання і знаходили вірний підхід до виправлення недоліків голосоутворення. Вправи і методичні вказівки будувалися логічно і доцільно, в строгій послідовності і наступності; часто використовувався показ голосом. При грі вправ вони демонстрували хороше володіння фортепіано. В цілому показали високий рівень вокально-теоретичної підготовки і виявили явно виражену цікавість до педагогічної роботи.

Проведене дослідження показало, що зміна методики занять на педагогічній практиці згідно до розроблених нами принципів веде до більшої ефективності існуючої системи підготовки студента-вокаліста. Зрозуміло, розроблена методика ще удосконалюватиметься. Ми сподіваємося, що вокальні кафедри музичних ВНЗ більше уваги приділятимуть питанню підготовки молодих педагогічних кадрів. Слід нагадати, що це питання піднімалося не тільки окремими фахівцями з вокального мистецтва, але й розглядалося на різних конференціях.

Відносно оцінки голосових можливостей викладачі показували велику чуйність, інтуїтивно вгадуючи як треба вести того або іншого співака. Це створювало сприятливий ґрунт для розвитку здібних студентів. З недостатньо беручими і музично обдарованими студентами відносини часто не складалися, в чому слід шукати причину деяких їх педагогічних невдач.

Викладачами проглянуті програми студентських концертів і іспитів. Аналіз репертуару показує, що в ньому дотримувалися принципи наступності і послідовного ускладнення вокально-технічних і виконавських завдань. Спочатку співалися вправи, потім додавалися вокалізи. Вокалізи проходилися у великій кількості на всіх етапах навчання і в певній послідовності від простих до складніших. Студенти молодших курсів удосконалювали свої вокально-технічні навички в основному на вокалізах Абта, Конконе, Вінтер, Лютгена. Більш успішні на старших курсах співали вокалізи Панофки, Априле, Бордоньї, Россіні, Маркезі, Маццоні, Віардо. Легкі голоси переважно виконували Лютгена і Россіні. Тенорам обов'язково включалися в репертуар вокалізи Панофки, низьким голосам – Маркезі. Таким чином, у всіх вироблялася міцна технічна основа співу. Цікавий також

і порядок освоєння навчального репертуару.

Що стосується самого процесу звукоутворення, то одним із провідних чинників і найважливішим виразним засобом у втіленні музичної фрази вважали співоче дихання. Слід звертати увагу на розвиток і фіксацію відповідних дихальних відчуттів, супроводжуючих правильне співоче голосоутворення, аналізувати ці відчуття. Тому потрібно вважати нижньореберне дихання найбільш доцільним, оптимальним у професійному співі.

У сучасних дослідженнях, що відзначають зв'язок співочого дихання з усіма іншими частинами голосового апарату в процесі співу, беззвучні вправи розглядаються тільки як гімнастика, хороший допоміжний засіб для зміцнення дихальних м'язів. Практика показала, що можна досконало оволодіти цією гімнастикою, але мати коротке співоче дихання. І, навпаки, співаки можуть володіти винятковим за силою і тривалістю диханням у співі, не займаючись спеціальними дихальними вправами без звуку.

Методи вокальної педагогіки відображають специфіку співочої діяльності. До них відносяться: концентричний, фонетичний, методи показу і наслідування, уявного проспівування, порівняльного аналізу. Всі перераховані методи, що склалися у вокальній практиці, не виключають, а взаємодоповнюють один одного. З точки зору загальної дидактики в них входять такі методи і прийоми: наочний метод (слуховий і зоровий); словесні методи (бесіда, обговорення, пояснення, образні порівняння, оцінка, аналіз, питання, заохочення, вказівки, уточнення тощо); метод повторення пройденого матеріалу. Кожен з цих методів представляють собою систему прийомів, об'єднаних спільністю завдань, що стоять перед педагогом і учнем у вокальному класі і підходу до їх вирішення.

Відомі на сьогодні методи і прийоми вокального навчання є результатом багаторічного теоретичного і практичного досвіду педагогів вокалу і відрізняються своєю численністю. Малоефективним було б таке навчання, яке ґрунтувалося на одному-єдиному методі. Незаперечно те, що вокальний педагог повинен досконало володіти різноманітними методами і прийомами вокального навчання, і, вміти застосовувати їх у відповідних ситуаціях [4].

Використана література:

1. *Агикян М. С.* О подготовке студента вокалиста к педагогической деятельности / М. С. Агикян // Вопросы вокальной педагогики : сб. статей. – Выпуск 7 / сост. А. Яковлева. – М. : Музыка, 1984. – 214 с. – С. 156-175.
2. *Василенко Л. М.* Шляхи становлення педагогічної майстерності майбутнього педагога-вокаліста / Л. М. Василенко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти. – Вип. 5. – К. : НПУ, 2007. – 226 с. – С. 72-75.
3. *Падалка Г. М.* Педагогіка мистецтва: Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін / Г. М. Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.

4. Проворова Є. М. Особливості вокальної підготовки майбутнього вчителя музики / Є. М. Проворова // Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету: Збірник наукових праць звітної-наукової конференції викладачів університету за 2010 рік / укл. Г. І. Волинка, О. В. Уваркіна, О. П. Симоненко, О. П. Ємельянова. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – 354 с. – С. 233-235.

СИРОТЮК Т. А. Педагогические аспекты формирования у студентов вокально исполнительских умений и навыков.

В статье рассмотрены вопросы, которые касаются педагогических аспектов формирования у студентов исполнительских умений и навыков в процессе обучения в Институте искусств. Раскрыты основы развития у будущих специалистов специфических способов выполнения профессиональных действий в процессе вокального обучения.

Ключевые слова: вокально-исполнительские умения и навыки, обучение студентов пению, педагогический процесс, педагогические условия.

SIROTUYK T. A. Pedagogical aspects of forming for students vocally performance abilities and skills.

Questions which touch the pedagogical aspects of forming for the students of performance abilities and skills in the process of teaching in Institute of arts are considered in the article. Bases of development for the future specialists of specifics of implementation of professional actions are exposed in the process of the teaching.

Keywords: vocally-performance abilities and skills, teaching of students to singing, pedagogical process, pedagogical terms.

Тоцька Л. О.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКИЙ СТИЛЬ “BEL CANTO”: ІСТОРИКО-ТЕОРИТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті представлені історичні відомості про формування вокально-виконавського стилю “bel canto”, визначені основні напрямлення розвитку італійської вокальної школи.

Ключові слова: поняття “bel canto” і “вокальна школа”, італійські вокальні школи: римська, венеціанська і неаполітанська, опера-buffa, опера-seria.

На думку відомих дослідників різних наукових галузей (І. Зязюн, Н. Коваленко, Л. Куненко, Е. Кучменко, В. Феоктистова, М. Ярмаченко) неможливо зрозуміти загальні педагогічні принципи навчання підростаючого покоління на національній основі та формування взаємостосунків між ними, зокрема прогнозувати розвиток вітчизняної системи освіти, якщо не розглядати її динаміку в контексті розвитку певної цивілізації. Ф. Корольов робив акцент на тому, що історичний підхід до вивчення педагогічної науки, розширює обрій дослідження та підводить до більш глибокого розуміння самого явища.

Невід'ємним компонентом формування сучасної загальної культури